

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ

О.О.Терещенко, Т.Г. Павлиш, Д.Ю. Діхтяр

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ГУМОВИХ ТА ПЛАСТИКОВИХ КІЙКІВ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

навчально-методичні рекомендації

Кривий Ріг 2022

Рекомендовано до друку Методичною радою Донецького державного університету внутрішніх справ
(протокол № 4 від 28.11. 2022)

Укладачі:

- викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету № 1 КННІ, капітан поліції Олександр Терещенко;
- доцентка кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету № 1 КННІ, к.п.н., Тетяна Павлиш;
- викладач кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки факультету № 1 КННІ Дмитро Діхтяр.

Рецензенти:

Валентин Тулінов, т.в.о. завідувача кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Олександр Меренко, начальник сектору превенції ВП № 6 КРУП ГУНП в Дніпропетровській області, майор поліції.

Особливості застосування гумових та пластикових кийків поліцейськими: навчально-методичні рекомендації/ Укладачі: Терещенко О.О., Павлиш Т.Г., Діхтяр Д.Ю. Кривий Ріг: КННІ ДонДУВС, 2022. 45 с.

Навчально-методичні рекомендації розроблено для надання теоретичної та практичної допомоги у підготовці здобувачів та здобувачок вищої освіти ЗВО МВС України, поліцейських територіальних підрозділів поліції та військовослужбовців Національної гвардії України, що залучаються до виконання обов'язків із забезпечення публічної безпеки та порядку.

Перелік питань, що розглядаються у навчально-методичних рекомендаціях, будуть корисними під час проведення занять з поліцейськими в системі службової підготовки з тактико-спеціальної підготовки, при відпрацюванні прийомів тактики самозахисту, прийомів відбиття нападу на поліцейського, затримання правопорушників тощо.

Навчально-методичні рекомендації стануть в нагоді здобувачам та здобувачкам вищої освіти під час відпрацювання практичних занять з навчальної дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» та співробітникам практичних підрозділів в оволодінні необхідних практичних навичок та вмінь при застосуванні гумових та пластикових кийків під час несення служби.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ІСТОРИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ, ЯКІ Є У РОЗПОРЯДЖЕННІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО.....	6
1.1. Історичні передумови застосування гумових і пластикових кийків правоохоронцями.....	6
1.2. Загальна характеристика, будова та типи гумових та пластикових кийків.....	9
1.3. Правові підстави застосування гумових (пластикових) кийків.....	13
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ГУМОВИХ ТА ПЛАСТИКОВИХ КИЙКІВ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ПІД ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОBOB'ЯЗКІВ	16
2.1. Ділянки тіла на людині, по яких дозволено та заборонено наносити удари кийком та розподілення їх на зони.....	16
2.2. Стійки з гумовим (пластиковим) кийком	20
2.2.1. Бойові стійки	22
2.2.2. Удари та больові прийоми із застосуванням гумового та пластикового кийків.....	23
РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ СТОСОВНО ДІЙ З ГУМОВИМ (ПЛАСТИКОВИМ) КИЙКОМ.....	29
3.1. Тактика захисних дій з гумовим (пластиковим) кийком	29
3.2. Тактика контратакуючих дій з гумовим (пластиковим) кийком	34
3.3.1. Контратакуючі дії гумовим (пластиковим) кийком від удару збоку (палицею, прутом тощо).....	36
3.3.2. Контратакувальні дії від ударів руками та ногами	38
3.3.3. Контратакувальні дії від прямого удару «дальньою» рукою в голову	38
3.3.4. Контратакувальні дії від прямого удару «ближньою» рукою в голову	39
3.3.5. Контратакувальні дії від удару «дальньою» рукою збоку в голову	40
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43

ВСТУП

З початком відкритого воєнного нападу росії на територію України, що сталося 24 лютого 2022 року виріс рівень криміногенних чинників, які негативно позначились на стані законності та підтриманні правопорядку в країні. При вирішенні службових завдань, особливо в теперішній час в умовах воєнного стану, поліцейським доволі часто доводиться вступати в нерівне протиборство із злочинцями, правопорушниками, і результат цього протиборства буде залежати від вміння та навичок застосування спеціальних засобів, в тому числі гумового та пластикового кийка.

Збільшення кількості нападів на поліцейських під час виконання ними службових обов'язків – одна з найсуттєвіших проблем сьогодення. Як не вдаючись до застосування вогнепальної зброї і протистояти нападникам – одна з головних задач працівників правоохоронних органів всього світу.

З огляду цього, проблема набула актуальності в умовах воєнного стану та викликала ряд протиріч між особливостями застосування спеціальних засобів працівниками правоохоронних органів, їх вміннями оперативно та впевнено припиняти протиправні дії злочинців із застосуванням спеціальних засобів та необхідністю додаткового правового врегулювання застосування поліцейськими спеціальних засобів, в тому числі гумових (пластикових) кийків.

Під час застосування спеціальних засобів поліцейські керуються вимогами Конституції України (статті 3, 8, 17, 21, 28, 29, 30, 31, 32, 55), Закону України «Про Національну поліцію» (статті 42, 43, 45) тощо.

Сучасні умови професійної діяльності поліцейського вимагають від нього високої ефективності та вміння оперативно і впевнено припиняти протиправні діяння злочинців в тому числі із застосуванням спеціальних засобів.

За таких умов перед поліцейськими постає безліч питань. Наприклад, чи варто застосовувати гумовий чи пластиковий кийки до особи, яка нападає

на поліцейського? Який алгоритм дій в таких ситуаціях? Або чи варто застосувати відносно цієї особи вогнепальну зброю?

З огляду цього, спираючись на чинне законодавство, нами було проведено теоретичне дослідження питання застосування гумових (пластикових) кийків поліцейськими для виконання поставлених службових обов'язків та надано методичні рекомендації застосування цих засобів.

В навчально-методичних рекомендаціях розглянуто питання, які розкривають тактичні та правові підстави застосування поліцейським спеціальних засобів. Опанування його положеннями дозволить одержати знання з тактичних особливостей застосування того чи іншого спеціального засобу, особливостей застосування спеціальних засобів залежно від обставин, що склалися, тактики переслідування, затримання та доставлення правопорушників за допомогою спеціальних засобів, забезпечення особистої безпеки під час несення служби.

Видання підготовлено відповідно до вимог статей 72, 73, 74 Закону України «Про Національну поліцію», що регламентують первинну професійну підготовку та підготовку здобувачів ЗВО зі специфічними умовами навчання, а також магістрів, ад'юнктів, викладачів та військовослужбовців Національної гвардії України.

РОЗДІЛ I. ІСТОРИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ, ЯКІ Є У РОЗПОРЯДЖЕННІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Ураховуючи багатоаспектність окресленого питання й необхідність системного бачення проблеми застосування спеціальних засобів поліцейськими, а особливо гумових та пластикових кийків як заходів примусу та забезпечення особистої безпеки, ми структуруємо наявний теоретичний матеріал від історичних передумов до правових аспектів запровадження і застосування спеціальних засобів під час виконання професійних завдань.

1.1. Історичні передумови застосування гумових і пластикових кийків правоохоронцями

Гумові (пластикові) кийки відносяться до спеціальних засобів ударно-больового застосування, що знаходяться на озброєнні поліції. При вмілому використанні гумовий (пластиковий) кийок забезпечує поліцейському перевагу у протистоянні з правопорушниками. Крім того кийок може бути використаний як підручний засіб при надзвичайних подіях для самозахисту.

Здійснений аналіз наукової літератури дозволив нам зробити висновок, що «палка» була першою зброєю, яку взяв в руки пітекантроп і, тим самим, перетворився на першу людину – неандертальця. Той, перший пітекантроп, що підняв з землі дерев'яну палицю і вдарив нею фізично сильнішого одноплемінника, відразу піднявся в ієрархічній драбині свого племені.

Кийки, булави, перначі, чекани та інші види ударної зброї використовували воїни різних країн та епох.

У часи середньовіччя у Європі та Азії воїни почали використовувати металеві палиці хрестоподібного, квадратного, восьмигранного перетину, а дерев'яними палицями озброювалися представники найбільш вразливих верств населення.

Лицарі використовували палиці та булави у якості бойової та турнірної

зброї. З 15-го століття рицарі, з метою зменшення летальних випадків під час поєдинків, почали використовувати дерев'яну палицю під назвою «колбен». «Колбен» мав загальну довжину близько 0,8 метра, а також гарду, для захисту руки та більш надійного утримання в руці.

Останній раз кустарні та штатні булави та кийки у якості зброї було використано у Першій світовій війні військами Великобританії, Німеччини, Австро-Угорщини, Франції та Італії в рукопашних зіткненнях. Таку зброю називали «траншейна дубинка».

У контексті дослідження варто зазначити, що історія знає безліч шкіл та технік паличного бою:

1. *Йо-Менрі* – англійське старовинне бойове мистецтво, яке призначалося для ведення бою неозброєного пішого йомена (селянина) з важкоозброєним кінним або пішим лицарем. Як зброя використовувалася необтесана лісина, жердина, довжиною близько 1,50-1,60 метра, витягнута поруч із паркану або підібрана біля дороги чи в лісі. Хват верхній – зазвичай посередині. Удари та тички робляться обома кінцями палиці.
2. *Арніс* – філіпінське бойове мистецтво бою на палицях. Заснований на противагу та з використанням іспанської (іспанці – колонізатори Філіпін) школи фехтування на шпагах. Довжина палиці – максимально можлива для прихованого носіння – 80 см. Хват – у одного з кінців палиці, але з невеликим відступом близько 15-20 см. Техніка Арніс дозволяє використовувати цей короткий кінець для захватів та ударів.
3. *Ірландський паличний бій* – особлива техніка бою, що передається через покоління від батька до сина і веде свій початок від стародавнього «кельтського паличного бою». Це ціла субкультура, коли ірландські сімейні клани століттями ворогували між собою і всі суперечки вирішували в боях, які в різний час могли вестися як з особливою жорстокістю на смерть, так і у вигляді ритуальної бійки, практично без каліцтв. Це явище занепало після Великого Голоду в кінці XIX століття в Ірландії, коли ця країна втратила майже половину населення. Наразі ірландський паличний бій розвивається як

окреме бойове мистецтво. Палиці використовуються абсолютно будь-яких видів, з потовщеннями та без, з обтяженнями та без них. Довжина палиці – від 40 см до 1 метра. Мета – бій з неозброєним або озброєним палицею суперником.

Перші кийки в Європі у поліцейських з'явилися в 19-сторіччі на території Великобританії. У 1856 році у Великій Британії поліцейський кийок виступав у якості посвідчення поліцейського та вказував на його авторитет. Такі кийки мали індивідуальний орнамент, пов'язаний з його власником.

Взагалі типовий поліцейський кийок вікторіанських часів представляв собою пряму палицю із дерева приблизно 32 мм у діаметрі та 460-910 мм у довжину, з ручкою для допомоги в утриманні.

Були також і більш довші кийки, які використовували для боротьби з вуличними безладами. Цікавим є досвід Японії. В кінці 1930-х рік Сігімітсу спільно з майстрами дзе-дзюцу Такадзі і Такаяма Кен'їті адаптує прийоми бою палицею дзе для використання в японській поліції.

Нова система рукопашного бою отримала назву Кейдзі-дзюцу за назвою використовувалася в ній палиці Кейдзі. Дубинка кейбо (короткий дерев'яний кийок) була введена на озброєння японської поліції в 1946 році. Згодом короткі кийки, аналогічні кийкам Японії, з'явилися на озброєнні берегової охорони США.

Слід зазначити, що кийок (палицю) дуже зручно використовувати для самооборони, оскільки кийок подовжує руки людини на свою довжину і збільшує так зване «захисне коло» – простір, куди може дотягнутися людина, щоб нанести удар. З точки зору фізики палиця являє собою важіль. Так, згідно з правилом важеля, відкритого Архімедом ще в III столітті до нашої ери, збільшує або швидкість (довжину плеча), або силу бійця. Слід зазначити, що головним у застосуванні кийка є сила удару. Якщо використовувати палицю з точкою опори, в якості якої можуть служити руки, шия, ноги або тулуб супротивника, то палиця перетворюється в той самий важіль, про який

говорив Архімед: «Дайте мені точку опори, і я переверну світ». Так, згідно з формулою, «Правило важеля» багаторазово збільшує фізичну силу людини, що володіє палицею і дозволяє звалити супротивника додолу, розірвати захоплення, провести больовий прийом.

1.2. Загальна характеристика, будова та типи гумових та пластикових кийків

Досліджуючи питання застосування гумових та пластикових кийків поліцейськими, військовослужбовцями Національної гвардії України, співробітниками установ виконання покарань, посадовими особи інших правоохоронних органів України, визначених законодавством, для відбиття нападу на осіб, об'єкти, приміщення, затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законному розпорядженню, а також для припинення групових порушень громадського порядку чи масових заворушень вважаємо за потрібне навести характеристику зазначених спеціальних засобів.

Рис.1. Загальний вигляд гумового кийка

Гумовий кийок відноситься до спеціальних засобів ударно-больового застосування, що знаходяться на озброєнні поліції. При вмілому використанні гумовий (пластиковий) кийок забезпечує поліцейському

перевагу у протистоянні з правопорушниками.

В залежності від моделі кийки, їх конструкція, матеріал, вага, довжина і товщина можуть бути різними.

Раніше поліцейські кийки виготовляли з міцних порід дерева, в даний час їх найчастіше виготовляють із гуми і полімерного синтетичного матеріалу, рідше із пластику, ще рідше – металеві. Гумові кийки бувають гнучкі і негнучкі, в останні може бути вставлений металевий стрижень-сердечник або ж трубка, по якій рухаються сталеві кульки.

Гумові та пластикові кийки застосовуються для:

- а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;
- б) затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законній вимозі поліцейського;
- в) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень.

Переваги:

- предмет не належить до холодної зброї, надходить у вільний продаж;
- гнучкість гуми і закладний елемент, що збільшує пружність, роблять удари енергійними і ефективними;
- це зброя нелетального результату (якщо, звичайно, не бити в заборонені місця).

Недоліки:

- досить велика довжина, чимала вага, що не дозволяють носити палицю з собою приховано;
- не завжди виходить відбитися від нападника, особливо якщо він не один;
- жорсткість не завжди достатня, особливо якщо ведеться близький вуличний бій.

Національною поліцією України застосовуються гумові та пластикові кийки різних типів, а саме: гумовий кийок ПР-73 (ПГ-М), гумовий кийок

ПРС (складний), кийок пластиковий типу «Тонфа».

Таблиця 1.

Загальні характеристики гумових (пластикових) кийків

№ п/п	Найменування	Параметри		
		Довжина (мм)	Діаметр (мм)	Маса (г)
1.	Гумовий кийок ПР-73 (ПГ-М)	600	34	820
2.	Гумовий кийок ПРС (складний)	450-595	300	800
3.	Кийок пластиковий типу «Тонфа»	600x175	25	600

Гумовий кийок (ГК) і пластиковий кийок типу «Тонфа» є багатофункціональними спеціальними засобами активної оборони, які призначені для самозахисту правоохоронця, придушення опору та контролю дій правопорушника. Гумові кийки ПР-73 (ПГ-М) та ПРС виготовлені з пружної гуми та мають зручну рукоятку.

Рис.2. Загальний вигляд гумового кийка ПГ-М

Крім того, на озброєнні Національної поліції та Національної гвардії України є кийок пластиковий КПФ-02 «Тонфа».

Рис. 3. Загальний вигляд кийку пластикового кийка типу «Тонфа»

Пластиковий кийок «Тонфа» призначений для самозахисту правоохоронця, подолання опору та контролю дій правопорушника. Він виготовлений зі спеціальної ударо- та морозостійкої пластмаси або з металевого каркасу в еластичному пластмасовому покритті. За допомогою такого кийка при наявності певних навичок поліцейський може не тільки чинити фізичний вплив на правопорушника, відбивати напад або припиняти непокору, а і роззброїти нападника, конвоювати його до відділу поліції, а також, у разі крайньої необхідності, завдати значного ураження злочинцю.

Гумовий кийок ПР-73 – один з найпоширеніших засобів самозахисту. Він може використовуватися в спеціальних підрозділах поліції для розгону мітингувальників і припинення заворушень. Крім того гумовий кийок має велику популярність у спеціальних служб - охорони банків, інкасаторів і інших спеціальних підрозділів.

Рис. 4. Кийок гумовий ПР -73

Вона має жорстку рукоятку (тримач), який у своїй основі має міцну

шкіряну петлю, а також гнучкий ударний елемент. Наявність гумового гнучкого ударного елемента при замаху дає додаткове прискорення кінця палиці в останній фазі удару, яке на порядок перевершує аналогічну дію при ударі звичайною палицею. Можливість виграшу у швидкості дає суттєвий виграш у силі. А наявність шкіряної петлі дозволяє фіксувати і розслабляти кисть при захопленні палиці, що збільшує свободу рухів під час ударних і захисних дій і запобігає втраті палиці.

Переваги: предмет не належить до холодної зброї, надходить у вільний продаж; гнучкість гуми і закладний елемент, що збільшує пружність, роблять удари енергійними і ефективними; це зброя нелетального результату (якщо, звичайно, не бити в заборонені місця).

Недоліки: досить велика довжина, чимала вага, що не дозволяють носити палицю з собою приховано; не завжди виходить відбитися від нападника, особливо якщо він не один; жорсткість не завжди достатня, особливо якщо ведеться близький вуличний бій.

Отже, наведемо основні тактичні аспекти використання гумових (пластикових) кийків. Удари по кінцівках і тулубу наносяться зверху, знизу, збоку (зовні і зсередини), крім того, допустимі точкові удари. По руках удари наносяться в першу чергу тоді, коли нападник тримає в них зброю. Для більш ефективного використання гумової (пластикової) палиці кожен співробітник повинен знати основні точки (зони) нанесення ударів на тілі людини, а також наслідки, до яких ці удари можуть призвести.

1.3. Правові підстави застосування гумових (пластикових) кийків

Закон України «Про Національну поліцію» визначає, що *спеціальні засоби* як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини

(правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин [2].

Спеціальні засоби – це дозволені для використання пристрої, прилади і предмети, що застосовують для захисту громадян та особового складу ОВС під час проведення спеціальних операцій щодо охорони громадського порядку та при виконанні службових обов'язків з метою зменшення або уникнення проникаючої чи іншої дії вражаючих елементів (факторів), локалізації або обмеження дій правопорушників [3, с. 19].

Гумові та пластикові кийки є засобами активної оборони і призначені для здійснення фізичного впливу на злочинців і правопорушників, для відбиття нападу правопорушників, припинення їх непокори, обмеження здатності вести активні дії осіб, які затримуються поліцейським [4, с. 41].

Відповідно до статті 45 Закону України «Про Національну поліцію», правоохоронці мають право застосовувати наступні спеціальні засоби:

- 1) кайданки або інші засоби обмеження рухомості;
- 2) гумові та пластикові кийки (для відбиття нападу або затримання особи, що чинить фізичний опір тощо);
- 3) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії (для припинення масових заворушень або групового порушення громадського порядку тощо);
- 4) засоби примусової зупинки транспорту;
- 5) пристрої, гранати, боеприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень (для звільнення особи, незаконно позбавленої свободи, яка знаходиться у приміщенні тощо);
- 6) електрошокові пристрої контактної та контактної-дистанційної дії;
- 7) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби;
- 8) пристрої, гранати та боеприпаси світлозвукової дії;
- 9) засоби акустичного та мікрохвильового впливу;

- 10) засоби, споряджені безпечними димоутворювальними препаратами;
- 11) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби;
- 12) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії;
- 13) службових собак/коней (для патрулювання та затримання правопорушника) (ст. 45 ЗУ «Про Національну поліцію») [2].

Гумові та пластикові кийки є засобами активної оборони і призначені для здійснення фізичного впливу на злочинців і правопорушників, для відбиття нападу правопорушників, припинення їх непокори, обмеження здатності вести активні дії осіб, які затримуються поліцейським.

Гумові та пластикові кийки застосовуються для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законній вимозі поліцейського;

в) припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень. Кожен працівник поліції самостійно визначає вид та інтенсивність застосування заходів примусу та враховує при цьому обставини конкретної ситуації, характер правопорушення та індивідуальні особливості особи, яка вчинила правопорушення (ч. 3 ст. 43 Закону України «Про Національну поліцію»). Поліцейський зобов'язаний негайно зупинити застосування певного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату (особа підкорилася вимозі, лежить на підлозі тощо) (ч. 7 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію»).

У разі залучення військовослужбовців Національної гвардії до виконання завдань з охорони громадського порядку застосування спеціальних засобів здійснюється відповідно до статті 45 Закону України «Про Національну поліцію», що визначає загальні правила застосування спеціальних засобів, а саме заборона наносити удари гумовими

(пластиковими) кийками по голові, шиї, ключичній ділянці, статевих органах, попереку (куприку) і в живіт; пластиковим кийком типу «Гонфа» – по голові, шиї, сонячному сплетінні, ключичній ділянці, низу живота, статевих органах, нирках, копчику [14].

РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ГУМОВИХ ТА ПЛАСТИКОВИХ КИЙКІВ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ПІД ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

2.1. Ділянки тіла на людині, по яких дозволено та заборонено наносити удари кийком та розподілення їх на зони

Поліцейський для забезпечення публічної безпеки і порядку застосовує спеціальні засоби, у тому числі гумові та пластикові кийки, але ні в якому разі вони не повинні ставати предметом катування особи.

Кийки призначені для завдання ударів, які викликають больовий ефект у порушника та обмежують його здатність активно діяти (чинити опір правоохоронцям) [12, с. 132].

Принцип недискримінації (рівного ставлення) закріплений у ст. 21 Конституції, згідно з якою всі люди є вільні і рівні у своїй гідності і правах [9].

Статтею 3. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод встановлено, що нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню [10].

У 20 % неналежне поводження відбувається у громадських місцях. У цьому разі важливо зазначити, що, як правило, такі дії правоохоронців

відбуваються на очах у інших громадян, що, своєю чергою, вкрай негативно впливає на ставлення громади до поліції у цілому.

Володіти достатніми навичками застосування заходів фізичного впливу та спеціальних засобів за звичних умов правоохоронної діяльності та знати розташування вразливих місць на тілі людини і наслідки після нанесення ударів по них є важливим компонентом у структурі підготовленості поліцейських [14].

Звертаючи увагу на наведене вище, ми вважаємо доцільним навести ділянки тіла на людині, по яких дозволено та заборонено наносити удари кийком.

Знання уразливих ділянок (точок) на тілі людини сприяє найефективнішому фізичному впливові на супротивника та здійсненню самозахисту під час найменшого застосування надмірного зусилля та допоможе уникнути зайвої жорстокості.

Використання впливу на вразливі ділянки дозволяє найшвидше нейтралізувати супротивника, завдати йому швидкої поразки у випадках, пов'язаних із нападом супротивника, озброєного холодною чи вогнепальною зброєю, за умови безпосередньої загрози життю поліцейського.

Сила, з якою слід завдавати ударів у будь-яку частину тіла супротивника має бути розміреною та відповідати рівню небезпеки, якому піддається працівник поліції з боку нападника. Поліцейському необхідно знати не лише розміщення вразливих ділянок, але й наслідки застосовуваних ударів та пам'ятати, що мета поліцейського – це не помста і не розправа, а самозахист і можливість затримати правопорушника.

Зони підвищеної чутливості – вплив на зазначені ділянки призводить до травмування супротивника без смертельних наслідків. Небезпечні зони – вплив може призвести до смерті.

Тіло людини має природні слабини (зони) структурного характеру, які класифікують на: загальні, підвищеної чутливості та небезпечні.

Під загальними зонами розуміють такі ділянки тіла людини, вплив на

які не призводить до травмування.

Вразливим місцем вважається та частина тіла, удар чи натиск на яку викликає ушкодження, гострий біль та або значний розлад життєдіяльності. Найуразливіше місця на тілі людини там, де нерви, судини і кістки менше захищені м'язами, щільними суглобними сумками і зв'язками, де вони найближче розміщені до поверхні тіла людини [14].

Поліцейському заборонено наносити удари гумовими (пластиковими) кийками по:

- голові,
- шиї,
- ключичній ділянці,
- статевих органах,
- попереку (куприку),
- в живіт.

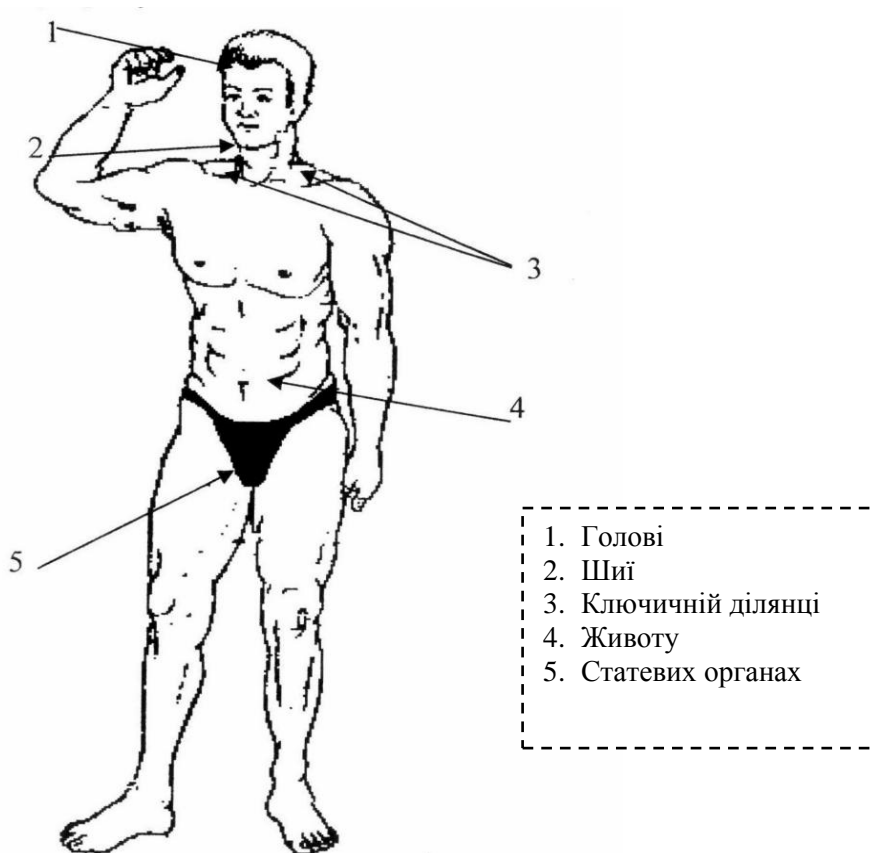

Рис. 5. Ділянки тіла людини по яким заборонено наносити удари гумовим кийком

Удари по ділянкам голови та їх наслідки:

1. Скроня – високо чуттєва життєва зона. Удар у скроню може нести за собою втрату свідомості і смерть. Є небезпечною зоною.
2. Вуха – удар у зону вуха викликає глухоту, втрату свідомості, серйозні пошкодження або смерть. Є небезпечною зоною.
3. Око – удар (тичок) кінцем кийка викликає втрату зору, свідомості, серйозні пошкодження або смерть. Небезпечна зона.
4. Перенісся – удар у цю зону тягне за собою втрату свідомості або смерть. Небезпечна зона.
5. Верхня губа – специфічне місце, яке знаходиться безпосередньо під носом. Удар у це місце може викликати пошкодження щелепної кістки або носового хряща, може бути причиною мозкової травми, яка призведе до смерті. Небезпечна зона.
6. Щелепа – ураження зони щелепного з'єднання призводить до значного пошкодження щелепи або вилиці, може призвести до смерті. Небезпечна зона.
7. Горло – надмірно уразливе місце. Удар може зруйнувати дихальні шляхи і викликати смерть.

Удари по шиї та їх наслідки:

- ✓ Горло – надмірно уразливе місце. Удар може зруйнувати дихальні шляхи і викликати смерть. Небезпечна зона.
- ✓ Шия – удар призводить до сильного больового шоку, травмування. Може бути причиною втрати свідомості, смерті. Небезпечна зона.

Удари по ключичній ділянці та їх наслідки:

Ключиця – легко ламається кийком, больовий шок, перелом ключиці і виведення руки з ладу. Зона підвищеної чутливості.

Удари по паховій зоні та їх наслідки:

Пах – удар призводить до стану больового шоку, серйозного травмування. Небезпечна зона.

Удари в живіт та їх наслідки:

Низ живота – удар в цю зону може призвести до травмування кишечника і бути причиною смерті. Небезпечна зона.

Удари по куприку та їх наслідки:

Куприк – удар призводить до сильного больового шоку. Може бути причиною паралічу. Небезпечна зона.

Також ми вважаємо доцільним навести ще ділянки по котрим небезпечно наносити удари гумовим або пластиковим кийком:

- ✓ Коліно – удар призводить до вивиху або перелому. Зона підвищеної чутливості.
- ✓ Гомілка – удар викликає больовий шок або перелом. Зона підвищеної чутливості.
- ✓ Нирка – дуже чутлива зона. Удар призводить до сильного больового шоку. Може бути причиною травмування і смерті. Небезпечна зона.

Тіло людини має природні слабини (зони) структурного характеру, які класифікують на: загальні, підвищеної чутливості та небезпечні.

Під загальними зонами розуміють такі ділянки тіла людини, вплив на які не призводить до травмування.

Ахіллове сухожилля – удар застосовується для тимчасового виведення супротивника зі строю. Загальна зона.

Стегно – загальна зона.

Гумовим кийком можна бити по кінцівках з силою, достатньою для припинення протиправного діяння.

2.2. Стійки з гумовим (пластиковим) кийком

Застосування гумового (пластикового) кийка передбачає використання типових для рукопашного бою стійок: очікувальних та бойових.

Бойові стійки, залежно від способу утримання кийка поділяють на захисні й атакувальні. Такий розподіл стійок досить умовний, оскільки виконувати атакувальні та захисні дії можливо з будь-якої з них [13, с. 29-45].

Утримання (захоплення) кийка може бути пряме – довша частина його спрямована від великого пальця, або зворотне – довша частина спрямована від мізинця. Стійки очікування. У разі використання гумового кийка – ноги розташовані на ширині плечей, вага розподілена рівномірно на обидві ноги та дещо перенесена на передні частини ступень, тулуб рівний, руки вздовж тулуба (рис. 6).

Кийок в одній руці опущений долу, затиск прямий (може бути й зворотній), ремінець надягнутий на зап'ясток. Довжина ремінця підбирається таким чином, щоб рука легко звільнялася від нього. Також можна використовувати затиск кийка двома руками, та прихованість кийка за спиною.

Рис. 6. Різновид стійок з гумовим (пластиковим) кийком

У разі використання пластикового кийка – утримується прямим хватом за зап'ястя. При цьому довгий кінець притиснутий до передпліччя ззаду. При такому утриманні більша частина тонфи залишається прихованою і лише невелика її ділянка – короткий кінець – виступає назовні. Як варіант позиції очікування можна використовувати положення зі схрещеними на грудях руками. Такі позиції не створюють для оточення зайвої загрози збоку працівника поліції, але, разом із тим, дозволяють йому бути готовим до виконання захисних і контратакувальних дій під час несподіваного нападу. Стійки очікування застосовують у випадках, коли працівник повністю

контролює ситуацію та не вбачає можливих агресивних дій стосовно себе. Крім того, ці стійки можуть слугувати вихідним положенням для несподіваних атакувальних дій, яке не потребує виконання таких підготовчих дій як перехід у бойову стійку, замахування кийком.

2.2.1. Бойові стійки

Бойова атакувальна стійка з гумовим кийком – положення ніг, тулуба, лівої руки як у звичайній бойовій стійці для рукопашного бою (рис. 7). Кийок у правій руці, затиск прямиий, лікоть відведений праворуч, кийок лежить на правому плечі. У разі використання пластикового кийка – його утримують за рукоятку, а довша частина, залежно від ситуації, може бути спрямована назад або вперед.

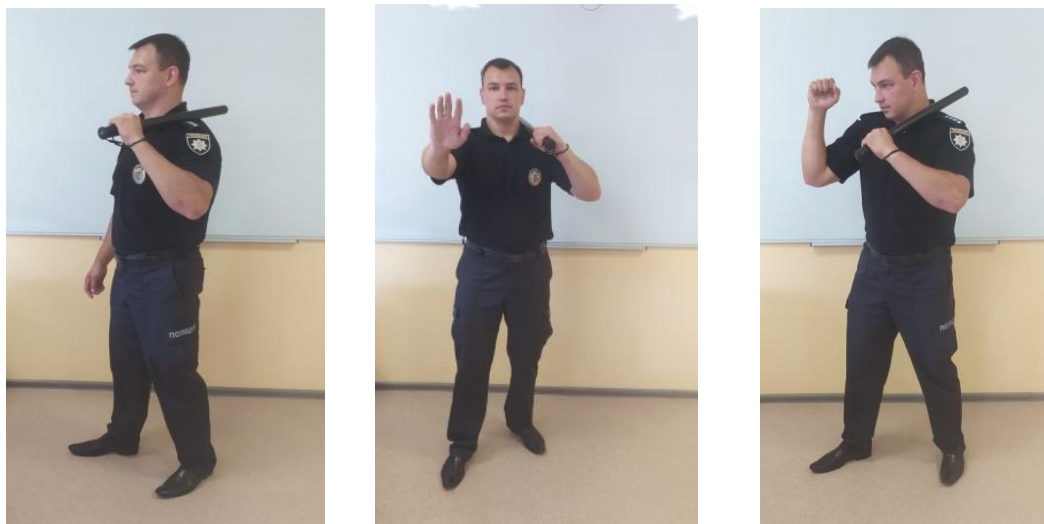

Рис. 7. Загальний вигляд бойових атакувальних стійок

Бойова захисна стійка – положення ніг, тулуба, рук – як у стандартній стійці для рукопашного бою. Кийок у двох руках: права утримує рукоятку прямим, а ліва – кінець кийка зворотним затиском або навпаки, залежно від виду стійки. Окреслена стійка є універсальною як для гумового так і для пластикового кийків.

Її застосовують для виконання захисних дій, в ситуації, коли нападу на працівника неминучий, а також для ведення двобою на ближній та середній

дистанціях. Крім цього, захисна стійка (як і стійка очікування) може бути вихідним положенням для здійснення несподіваних.

2.2.2. Удари та больові прийоми із застосуванням гумового та пластикового кийків

Удар – це миттєва силова дія, що впливає на певну частину тіла людини, у результаті якої відбувається подразнення нервових шляхів, а також ушкодження м'язів, кісток, дрібних і великих кровоносних судин. Удари діють безпосередньо на нерви, нервові закінчення та нервові вузли, м'язи, зв'язки, спричинюючи больовий шок, механічні ушкодження різного ступеня тяжкості. Удари – одна з ефективних форм застосування гумового (пластикового кийка), яка є невіддільною частиною майже всіх атакуювальних і захисних дій у ситуаціях зіткнення правоохоронця з правопорушником. Техніка завдання ударів тонфою відповідає основним вимогам, як і під час нанесення ударів руками в рукопашному бої. За тактичною доцільністю удари поділяють на атакуювальні, зустрічні, удари у відповідь, удари на випередження. Атакуювальні – удари по відкритій цілі, що спрямовані на ураження супротивника. Зустрічні – виконують безпосередньо під час атакуювальних дій супротивника.

Удари у відповідь (контратакуювальні) – завдають у відповідь на атакуювальні дії супротивника після виконання захисту. Удари на випередження – виконують у момент, який передує атакуювальним діям супротивника.

2.2.3. Удари із застосуванням гумового кийка

Усі удари кийком можуть бути однойменними або різнойменними. Залежно від дистанції вони виконуються на місці, з випадом, з кроком уперед або назад, з поворотами на 900 та 1800 координація рухів при цьому така ж як у рукопашному бою. Удари гумовим кийком можуть виконуватися двома способами: – захоплення кийка однією рукою; – захоплення кийка двома

руками.

2.2.4. Удари із захопленням кийка однією рукою

Удари цього типу застосовують на дальній і середній дистанціях; вони можуть виконуватися зі стійки очікування, а також із бойових – атакуючої та захисної. Удар усередину зі стійки очікування (рис. 8) здійснюється шляхом енергійного скручування тулуба ліворуч і винесення озброєної руки вперед. Залежно від зони нанесення удару, кийок спрямовують по нижньому або по верхньому рівнях. У кінцевій фазі удару кийок зупиняється лівою долонею або торкається лівого стегна.

Рис. 8. Загальний вигляд нанесення ударів із захопленням кийка

Зупинення долонею іншої руки необхідно виконувати, захоплюючи кийок якомога ближче до місця затиску правою рукою – це унеможливить травмування лівої руки під час контакті з кийком (рис. 9). Удар назовні зі стійки очікування спрямовується на супротивника, який перебуває праворуч або позаду і виконується шляхом скручування тулуба праворуч і зміщення центру ваги; озброєна рука при цьому повертається тильною стороною кулака дотолу та рухається в горизонтальній площині назовні. У кінцевій фазі удару необхідно, зігнувши руку, спрямувати лікоть до правого боку, що

зменшити швидкість руху кийка, який закінчує рух, торкнувшись правого плеча в позиції атакуючої стійки.

Рис. 9. Загальний вигляд нанесення ударів тильною стороною руки

Удар зверху з атакуючої стійки (рис. 10) виконується зверху вниз завдяки швидкого скручування тулубу ліворуч і випростання озброєної руки вперед. Продовжуючи рух кийка додолу-назад, повернути його у вихідне положення.

Рис. 10. Різновид ударів з атакуючої стійки

Удар усередину з атакуючої стійки (рис. 11) здійснюється шляхом енергійного скручування тулуба ліворуч, випростання та супінації озброєної руки. У кінцевій фазі удару кийок зупиняється лівою долонею або торкається лівого стегна.

Рис. 11. Загальний вигляд нанесення удару усередину з атакуючої стійки

Комбінації ударів кийком в умовах двобою удари кийком доцільно завдавати серіями, які можуть застосовувати як на ближній і середній, так і на дальній дистанціях.

У ближньому бої використовують серії, які є типовими для класичного боксу та рукопашного бою, кийок при цьому утримують двома руками.

Наприклад:

- правий збоку рукояткою, лівий збоку кінцем кийка;
- правий знизу рукояткою, лівий збоку кінцем кийка, правий збоку рукояткою;
- тиком кінцем кийка в живіт, правий збоку рукояткою;
- тиком кінцем кийка, правий знизу рукояткою у живіт або підборіддя.

На дальній та середній дистанціях серії ударів кийком можуть завдавати або затиском кийка тільки однією рукою, або з перехопленням з руки в руку. Серії ударів можуть виконувати з будь-якого вихідного положення: стійки очікування, бойової захисної або атакуючої стійок, а також після певної захисної дії.

Під час здійснення ударів тільки однією рукою дуже важливо раціонально використовувати інерцію кийка при переході до наступного удару – це надасть йому швидкості та несподіваності. Цього можна досягти, якщо кийок буде рухатись без зупинок за траєкторією, яка схожа на петлю.

Серія з двох ударів правою усередину можна розпочинати з удару по верхньому або середньому (плече, тулуб) рівнях, а другий удар завдають по стегну або колінному суглобу.

У кінцевій фазі першого удару кисть і передпліччя починають супінацію, кийок при цьому окреслює над головою траєкторію, подібну до петлі та без зупинки переходить в наступний удар, який виконують із випадом. Серію з ударів правою всередину, лівою всередину розпочинають із захисної стійки, хоча можна також зі стійки очікування.

Удари виконують із випадом. Зупинивши кийок після нанесення першого удару, ліва рука одночасно з початком другого випаду, пересувається вздовж кийка та захоплює кінець зворотним затиском. Після цього, права рука відпускає рукоятку, а ліва виконує удар усередину, який завершується зупинкою кийка лівою долонею. У разі, коли черговий удар виконують після зупинення кийка вільною рукою або іншою частиною тіла, розпочинати його слід із активного зворотного розкручування таза.

Серія ударів правою назовні, правою всередину спрямована на супротивника, який перебуває праворуч від працівника. Перший удар можна завдати по верхньому, другий – по нижньому рівнях.

Серії можуть поєднувати також удари, які виконують із затиском кийка двома й однією рукою. Такі комбінації доцільні, коли бойова дистанція змінюється з ближньої на дальню (супротивник відходить) та починаються здебільшого після виконання захисної дії. Але на початковому етапі навчання їх слід виконувати із захисної бойової стійки.

У серії ударів правою збоку, лівою всередину після завершення першого удару, одночасно з випадом, права рука відпускає рукоятку, а ліва, утримуючи кінець кийка зворотним затиском, пронується та надає змогу завдати удару рукояткою кийка на дальній дистанції. У кінцевій фазі траєкторії кийок зупиняють правою долонею. У серії ударів лівою збоку, правою всередину, після завершення першого удару тулуб активно скручується ліворуч, права рука, випростовуючись, подається вперед, а лівий

кулак наближається до правого плеча.

Одночасно зі звільненням кийка лівою рукою, праве передпліччя зупиняється, а кінець кийка окреслює дугу в горизонтальній площині. Удар спрямовується на будь-який рівень. Серія ударів тиком праворуч, правою всередину може завдаватися зі зміною напрямку атаквальних дій.

Умовні супротивники перебувають по різні боки від працівника. Перший удар виконують на місці або з випадом, а другий – як у попередній комбінації, але з поворотом на 180 градусів.

РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ СТОСОВНО ДІЙ З ГУМОВИМ (ПЛАСТИКОВИМ) КИЙКОМ

3.1. Тактика захисних дій з гумовим (пластиковим) кийком

Захисні дії з гумовим кийком виконуються у бойовій захисній стійці та містять широке коло прийомів, характерних для рукопашного бою взагалі:

- захист пересуваннями (відхід назад та з лінії атаки),
- захист тулубом (нирки, ухили, відхили),
- захист безпосередньо кийком – підставки та відбиви.

Оскільки дві перші групи прийомів досить детально описані в багатьох підручниках та посібниках з боксу, рукопашного бою, карате тощо, зупинимося лише на прийомах захисту за допомогою саме гумового кийка.

Захисні дії за допомогою ПР-73 можна використовувати не тільки для атаки, але і з її допомогою проводити захисні дії, блокувати удари супротивника.

1. Захист від удару зверху рукою, ножем, ін. предметом. Виконується підставкою середньої частини палиці вгору (рис.12).

Рис. 12. Захист від удару зверху

2. Захист від удару навідріг рукою, ножем, предметом. Виконується підставкою середньої частини палиці в сторону (рис.13).

Рис. 13. Захист від удару навідріг рукою

3. Захист від удару знизу рукою, ножем, предметом. Виконується підставкою середньої частини палиці вниз назустріч удару (рис. 14).

Рис. 14. Захист від удару знизу рукою

4. Захист від удару збоку рукою, ножем, предметом як у верхню

частину тулуба, так і в нижню виконується підставкою середньої частини палиці в сторону руки, що б'є (рис.15).

Рис. 15. Захист від удару збоку рукою

5. Захист від прямого удару рукою, ножем, предметом в обличчя, верхню частину тулуба. Виконується отбиванням ударної руки всередину середньою частиною палиці з поворотом тулуба (рис.16).

Рис. 16. Захист від прямого удару рукою

6. Захист від удару ногою знизу. Виконується підставкою середньої частини палиці вниз, назустріч удару (рис.17).

Рис. 17. Захист від удару ногою знизу

7. Захист від удару ногою збоку. Виконується підставкою середньої частини палиці в сторону, назустріч удару (рис.18).

Рис. 18. Захист від удару ногою збоку

Успішність практичних методів залежить також від рівня розвитку рухових здібностей. Без належного рівня розвитку рухових якостей неможливо сформувати багатьох рухових умінь і навичок. Разом з тим рухові якості розвиваються під час формування вмій і навичок.

Цей взаємозв'язок поміж технікою виконання фізичних вправ і рівнем розвитку сили, швидкості, витривалості, спритності та гнучкості необхідно постійно враховувати на всіх етапах освітнього процесу.

Основними методами, які застосовують навчання та вдосконалення захисних і контратакувальних дій з гумовим (пластиковим) кийком є вивчення в цілому та частинами

Вивчення дії в цілому. Елементом рухової діяльності людини є цілісна дія, яка являє собою вирішення рухового завдання певною системою рухів. За кінцевою метою ця дія може бути порівняно простою або складною, яка складається з низки проміжних часткових операцій, які підкорені загальній меті, кожна з яких набуває свого значення лише в системі всієї цілісної дії (больовий прийом, виконання кидків тощо).

У складних діях окремі рухи об'єднані зв'язками в єдине ціле і впливають один на одного. Кожна фаза руху, яка протікає у певний момент, значною мірою залежить від попередньої фази та впливає на наступну.

Вивчення дії частинами. Значні координаційні труднощі виникають унаслідок того, що здобувачам доводиться опановувати узгодженими рухами декількох частин тіла одночасно (наприклад, рук і ніг у плаванні, боротьбі, боксі). Багато спортивних дій настільки складні за технікою виконання, що для їх засвоєння доводиться застосовувати допоміжні вправи, які ще мають назву підвідних.

Ці вправи простіші, легші для виконання, ніж основна дія, що вивчається, але вони мають істотну подібність з нею або її окремими частинами. Здебільшого допоміжні вправи застосовують для полегшення засвоєння або відпрацювання окремого технічного прийому. Якщо техніка рухів дуже складна, то застосовують цілу систему допоміжних вправ.

3.2. Тактика контратакуючих дій з гумовим (пластиковим) кийком

Спосіб 1. Здійснити відхід з лінії удару ліворуч-уперед і виконати підставку кийка під палицю супротивника. При цьому слід намагатись, щоб контакт відбувся не з кінцем палиці нападника, а з ділянкою наближеною до точки захоплення – це знижує ймовірність травмування рук у цій фазі захисних дій.

Рис.19. Види блокування

Під час блокування необхідно, щоб кийок знаходився під кутом до площини удару (рис. 19). Це обумовлено тим, щоб відбувся ковзний контакт, при якому зменшується швидкість, сила удару супротивника та змінюється його напрямок. Рух палиці супротивника, у цьому випадку, продовжується до її контакту із землею, що надає переваги в контратакувальних діях.

Рис.20. Види контратакувальних відволікаючих ударів

Заблокувавши атаквальну дію супротивника, завдати серію контратакувальних відволікаючих ударів. Наприклад, удар тиком (рис. 20) боковий удар коротким, а потім рубаючий удар довгим кінцем палиці в плече, після чого підбити плече супротивника вгору і перейти до затримання больовим прийомом.

Спосіб 2. Після блокування удару палицею (рис. 21), необхідно захопити її лівою рукою. Заблокувати рукояткою гумового (пластикового кийка) із зовнішньої сторони кисть супротивника, яка утримує палицю, та різким рухом до себе обеззброїти його, після чого перейти до затримання.

Рис.21. Способи захоплення та переходу до затримання

Спосіб 3. Здійснюючи відхід із лінії удару ліворуч під кутом 45°, заблокувати удар супротивника (рис. 22). Площина кийка під час блокування повинна бути щільно притиснута до передпліччя, повністю закривати його від контакту зі зброєю супротивника та знаходитись під кутом відносно неї.

Рис.22. Спосіб блокування зверху та знизу

При такому положенні кийка відбувається ковзний контакт зі зброєю супротивника, при якому зменшується сила, швидкість удару та змінюється його напрямок. Продовжити рух палиці супротивника до її контакту із землею та виконати серію контратакувальних відволікаючих ударів після чого перейти до затримання.

Спосіб 4. Здійснюючи відхід із лінії атакуючих дій ліворуч (під кутом 45 градусів) (рис. 23), виконати блокувальний удар площиною кийка назовні по зброї супротивника. У результаті таких захисних дій відбувається зміна напрямку удару, а супротивник втрачає рівновагу завдяки прискорення палиці, яку він утримував до зіткнення із землею. Після виконання захисту необхідно здійснити контратакувальні дії стосовно супротивника. Наприклад, зворотнім коловим ударом по його кінцівках або тулубу, підбити вгору його плече та перейти до затримання.

Рис.23. Способи захоплення та переходу до затримання

3.3.1. Контратакуючі дії гумовим (пластиковим) кийком від удару збоку (палицею, прутом тощо)

Спосіб 1. Заблокувати удар супротивника таким чином, щоб кийок, який розташований вертикально, був все ж таки під кутом до площини удару. При цьому дальня, відносно напрямку удару, рука знаходиться зверху, а ближня – знизу (рис. 24). Долоня, яка утримує довгий кінець кийка має бути

відкритою, для запобігання її травмування. Зближуючись із супротивником, виконати коловий рух кийком, переводячи його зброю над своєю головою на протилежний бік, при цьому відкрита долоня, яка утримує довгий кінець кийка, виконує роль фіксатора, який запобігає ковзанню зброї супротивника по площині кийка. Після цього виконати серію контратакувальних дій.

Рис.24. Способи блокування обома руками

Спосіб 2. Зміщуючись від удару праворуч (під кутом 45 градусів), виконати блокувальний удар площиною кийка всередину по зброї супротивника та продовжити його рух по колу траєкторією вниз назовні (рис. 25). У результаті таких захисних дій відбувається зміна напрямку удару, а сам супротивник втрачає рівновагу завдяки прискорення палиці, яку він утримує. Після захисту контратакувати супротивника зворотним коловим ударом по кінцівках та перейти до затримання.

Рис.25. Способи блокування та переходу до контрнатупу

3.3.2. Контратакувальні дії від ударів руками та ногами

У кожному конкретному випадку необхідно застосовувати такі захисні дії, які створюють сприятливі умови для контратакувальних дій і затримання правопорушника. Продовженням після виконання захисних дій від удару супротивника може бути контратака з використанням ударів, та затримання правопорушника з використанням больового прийому.

3.3.3. Контратакувальні дії від прямого удару «дальною» рукою в голову

Спосіб 1. Виконати відхід із лінії удару ліворуч під кутом 45 градусів та зближуючись із супротивником, здійснити відбив його атакуючої руки площиною кийка. Продовжуючи рух руки супротивника вниз-назовні, здійснити підбивання його плеча вгору (рис. 26) та виконати затримання загином руки за спину.

Рис.26. Відхід від удару рукою з подальшим затриманням

Спосіб 2. Виконати відхід із лінії удару ліворуч під кутом 45 градусів з одночасним ухилом і завдати супротивнику зустрічного прямого удару в тулуб або колового удару по нижній кінцівці (рис. 27) та перейти до затримання.

Рис.27. Відхід від удару рукою з подальшою контратакою

3.3.4. Контратакувальні дії від прямого удару «ближньою» рукою в голову

Для захисту від прямого удару «ближньою» рукою в голову доцільно виконати ухил назад ухил в бік або відійти з лінії удару праворуч під кутом 45° і зближувачись із супротивником, відбити його атаквальну руку площиною кийка (рис. 28). Після цього контратакувати супротивника коротким кінцем кийка в тулуб, рубаючим ударом по атаквальній руці, або круговим ударом по нижній кінцівці.

Рис.28. Відхід від удару «ближньою» рукою з подальшою контратакою

3.3.5. Контратакувальні дії від удару «дальньою» рукою збоку в голову

Виконати пірнання під атакувальну руку супротивника та контратакувати його серією ударів в тулуб (рис. 29), після цього перейти до затримання використовуючи больові прийоми.

Рис.29. Відхід від удару рукою збоку з подальшою контратакою та затриманням

Таким чином можна зробити висновок, що розвиток та формування спеціальних рухових умінь є підставою використання комплексу методів та засобів захисних та атакувальних дій гумовим (пластиковим) кийком.

ВИСНОВКИ

Під час практичної діяльності поліцейські найчастіше застосовують спеціальні засоби з метою затримання і доставляння правопорушників, захисту громадян і самозахисту працівників поліції і для припинення опору. Всі спеціальні засоби, які застосовуються в правоохоронній діяльності поліції, можна поділити на дві групи: засоби для активної оборони поліцейськими та засоби забезпечення спеціальних операцій поліцейськими. До одного з видів засобів активної оборони і відносяться гумові та пластикові кийки. Як вид спеціального засобу, час початку та інтенсивність їх застосування визначаються з урахуванням обстановки, яка склалася, характеру правопорушення і особи порушника. Рішення про застосування гумового чи пластикового кийка приймає поліцейський, відповідальний за забезпечення публічного порядку і безпеки лише в рамках діючого законодавства, а саме Закону України «Про Національну поліцію».

Так, згідно до статті 45 вищевказаного Закону існує 3 підстави застосування гумових та пластикових кийків поліцейськими: для відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною; затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законній вимозі поліцейського; припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень.

Якщо ж працівник поліції діє індивідуально, він приймає рішення про застосування гумового чи пластикового кийка самостійно, звичайно, з урахуванням наявності в нього вищевказаних підстав. Про застосування гумового чи пластикового кийка кожен поліцейський в письмовій формі доповідає безпосередньому керівникові процесуальним документом у вигляді рапорту.

Вимоги до застосування поліцейськими гумових та пластикових кийків в останній час, особливо в умовах воєнного стану, значно виросли. Оскільки, з однієї сторони, громадяни хочуть високої ефективності від поліцейських, їх

вміння оперативно та впевнено припиняти хуліганські дії, а з іншої сторони, поліцейських все частіше звинувачують у надмірній жорстокості та перевищенні влади та службових повноважень. Виходячи з цього, все частіше у військовий період, виникає ряд протилежних питань щодо використання та застосування поліцейськими гумових та пластикових кийків поліцейськими у типових та екстремальних ситуаціях.

Тому, однією з необхідних умов ефективного виконання службових обов'язків поліцейськими є належний рівень розвитку фізичних якостей та формування спеціальних умінь та навичок застосування поліцейських заходів примусу, в тому числі спеціальних засобів. На нашу думку, аналіз теоретичних засад формування навичок виконання дій з гумовим та пластиковим кийком, розглянутих у навчально-методичних рекомендаціях, забезпечує висвітлення для здобувачів та здобувачок вищої освіти ЗВО МВС України закономірностей формування рухових навичок під час занять з навчальної дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка».

У навчально-методичних рекомендаціях повністю розкриті правові аспекти запровадження та застосування спеціальних засобів, які є у розпорядженні поліцейського, розкрито питання щодо ділянок на тілі людини, по яких дозволено та заборонено наносити удари кийком та розподілення їх на зони, удари та больові прийоми із застосуванням гумового та пластикового кийків, деталізовано із застосуванням ілюстрацій, де показані захисні та контратакуючі дії з гумовим та пластиковим кийком.

Навчально-методичні рекомендації розраховані на ЗВО вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, а також магістрів, ад'юнктів, викладачів та поліцейських Національної поліції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Палиця як засіб самооборони URL: https://zbroya.info/uk/blog/8905_palitsia-iaak-zasib-samooboroni/ (дата звернення: 21.10.2022)
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 14.06.2022)
3. Мукоїда Р. В., Шелехов А. О. Спеціальна техніка в органах внутрішніх справ: навч. посіб. / за заг. ред. С. В. Кузніченка. Одеса: ОДУВС, 2013. 134 с.
4. Поливанюк В. Д., Казначеев Д. Г., Біліченко В. В. Правові та тактичні засади застосування поліцейськими спеціальних засобів: навч. посібник. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 96 с.
5. Мукоїда Р.В. Правові основи застосування спеціальних засобів. Юридичний бюлетень. Вип. 1. 2015. С. 100-106.
6. Булачек В.Р. та ін. Тактико-спеціальна та психологічна підготовка працівників ОВС в системі службової підготовки: методичні рекомендації. Львів: ЛьвДУВС, 2013. 158 с.
7. Про спеціальні засоби самооборони: проект Закону України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.shkil.org/index.php?id=101> (дата звернення: 14.06.2022).
8. Мовчан А. В. Мовчан М. А.. Окремі аспекти класифікації спеціальних засобів забезпечення громадського порядку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2 (2015). С. 15-23
9. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (із змінами і доповненнями станом на 21.02.2016). URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 15.06.2022).

10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 15.06.2022).
11. Когут Я.М. Принципи діяльності Національної поліції в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 132–140.
12. Дідковський В. А., Бондаренко В. В., Худякова Н.Ю. та ін. Захисні та контратакувальні дії з гумовим (пластиковим) кийком: навч.-метод. посіб. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. 72 с.
13. Черкашин С. Д. Аналіз впливових властивостей різних видів спеціальних засобів, що зумовлюють доцільність їх застосування під час припинення масових заворушень. *Честь і закон*. 2 (2011). С. 131-136.
14. Постанова Кабінету Міністрів України № 1024 від 20.12.2017 «Про затвердження переліку та Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових завдань». Правила застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових завдань. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2017-п#Text> (дата звернення: 20.10.2022)
15. Чичкан О.А., Голодівський М.Ф. Вразливі місця на тілі людини та наслідки нанесення ударів по них: методичні рекомендації. Львів: ЛьВДУВС, 2021. 32 с.
16. Худякова Н.Ю., Кубрак К.В. Особливості застосування працівниками поліції заходів фізичного примусу / Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29–30 листопада 2017 р.). Національний університет оборони України ім. І. Черняховського; за заг. ред. В. І. Свистун, О. В. Петрачкова. К.: НУОУ, 2017. С. 215–217.

17. Білик В. В., Бондаренко В. В., Худякова Н. Ю. Застосування больових прийомів під час затримання правопорушника: метод. рек. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. 75 с.
18. Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 29–30 листопада 2017 р.) / Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського; за заг. ред. В. І. Свистун, О. В. Петрачкова. К.: НУОУ, 2017. 360 с.
19. Правові аспекти застосування прийомів рукопашного бою при силовому затриманні та проблемні питання надання домедичної допомоги: збірник матеріалів круглого столу / уклад : к.ю.н. В. В. Богуславський, к.н. з фіз. вих. та спорту Д. В. Петрушин; за заг. ред. В. В. Богуславського. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 140 с.
20. Гнусов Ю. В. Спеціальна техніка Національної поліції України: навч. посіб. з дис. «Тактико-спеціальна підготовка»/ Ю. В. Гнусов, В. А. Світличний, Ю. М. Онищенко; Харк. нац. ун-т внутр. справ, факультет № 4, каф. кібербезпеки. Х. : ХНУВС, 2017. 175 с.
21. Худякова Н.Ю., Бондаренко В. В., Арсененко О. А. та ін. Захист від нападу та силове затримання правопорушника, озброєного холодною зброєю (ножем): метод. рек. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2021. 58 с.